

Romantičarska obilježja Demetrove "Teute"

Marijanović, Zrinka

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:662427>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-02-03**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Filozofije i Hrvatkoga jezika i književnosti

Zrinka Marijanović

Romantičarska obilježja Demetrove *Teute*

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Ivan Trojan

Osijek, rujan 2016.

Sažetak

Kada se započinje rasprava o hrvatskoj drami 19. stoljeća pretpostavlja se, prije svega njezino vremensko, kulturno, prostorno i značenjsko određenje. Najbolje je napraviti određenje od rođenja ilirizma do prve drame hrvatske Moderne. U to vrijeme, buđenjem nacionalnog zanosa dolazi do osnivanja i razvoja samog kazališta te izvođenja drama na pozornici. Spomenuti okvir u kojemu je rođena i nastala hrvatska drama u 19. stoljeću te brojne povijesne okolnosti, utjecale su na njezin jezik, njezinu dramaturgijsku strukturu i na izbor tema. Jasno je kako je kazalište počelo imati veliku vrijednost, ne samo kao ustanove u kojoj se izdiže kulturni život, nego si je osiguralo mjesto u cjelokupnoj nacionalnoj kulturi. Stoga je jasno da su i dramatičari toga vremena svjesno pokušali dosegnuti razinu onoga što je postiglo kazalište. Kao jedan od najpoznatijih dramatičara toga vremena, a čije je ujedno i djelo predmet ovog rada je Dimitrije Demeter. Opčinjen zanosom Hrvatskog narodnog preporoda, Demeter Ilirske zanose iznosi i u nekoliko pripovijedaka objavljenih u almanahu *Iskra*, ali značajan je prvenstveno kao dramski pisac, kritičar te dramaturg. Uz tri drame objavljene u knjizi *Dramatička pokušanja*, s motivima krvne osvete, ljubavi i mržnje, najveću slavu stječe dramom *Teuta*, objavljenom 1844. godine. U njoj na pomoću teme povijesti Ilira, u međusobnom sukobu protagonista tragedije pokušava ukazati na posljedice međusobnih razmirica te sebičnih interesa pojedinaca. Koristeći određene elemente i motive romantizma, na vješt način dokazuje kako djelo opravdava pripadnicu romantizmu u Hrvatskoj.

Ključne riječi

Teuta kao povijesna tragedija, romantičarska obilježja, Dimitrije Demeter

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Drama <i>Teuta</i> kao povijesna tragedija	7
2.1. Romantičarska obilježja Demeterove Teute	8
2.2. Motiv zajedništva, posebno shvaćanje domovine i pozivanje na mitologiju	8
2.3. Motiv proročanstva kao fantastičnog motiva	9
2.4. Motiv lika dvojnika	9
2.5. Motiv žene bojnice	11
2.6. Motiv hiperbolizacije osjećaja	12
2.7. Semantička opozicija <i>ropstvo – sloboda</i>	12
2.8. Semantička opozicija <i>život – smrt</i>	13
2.9. Motiv romantičarske <i>ljubavi</i>	13
2.10. Romantičarska metaforika	14
2.11. Romantičarski pejzaž	15
3. Zaključak	16
4. Popis literature	17

1. Uvod

U ovom ću se završnom radu baviti istraživanjem i dokazivanjem pripadnosti drame, tj. povijesne tragedije u okviru romantizma, a pri tome ću se koristiti literaturom koja je navedena abecednim redom na stranici popisa literature. Rad je strukturno podijeljen na poglavlja u kojima će se redom govoriti najprije o hrvatskoj drami 19. stoljeća, Dimitriju Demeteru kao osnivaču kazališta u Hrvatskoj, te поблиže određenju drame *Teuta* kao povijesne tragedije. Zatim slijedi ujedno i najbitniji dio ovog završnog rada pod naslovom „Romantičarska obilježja Demeterove Teute“. U navedenom su dijelu detaljno opisani elementi romantizma kojim djelo obiluje, koji su opet podijeljeni po naslovima, gdje je istaknuto kako je motiv ljubavi najznačajniji motiv koji je ujedno i pokretač samog djela. Nakon iznošenja i detaljnog objašnjenja pojedinih romantičarskih elemenata, slijedi zaključak u kojem se obrazlaže zbog čega Demeterova *Teuta* pripada razdoblju romantizma u Hrvatskoj.

Rasprava o hrvatskoj drami 19. stoljeća pretpostavlja, prije svega njezino vremensko, kulturno, prostorno i značenjsko određenje. Najbliže određenje ponudio je Batušić te istaknuo kako su „i na prvi pogled te međe odredive kulturno – povijesnim, pa i jasnim političkim granicama: od rođenja ilirizma do prve drame hrvatske Moderne, Vojnovićeva *Ekvinocija*, izvedenog u novoj zgradi Hrvatskog narodnog kazališta, čime je pod Miletićevom intendaturom obilježen i začetak našeg scenskog modernizma.“¹ Spomenuti okvir u kojemu je rođena i nastala hrvatska drama u 19. stoljeću te brojne povijesne okolnosti, utjecale su na njezin jezik, njezinu dramaturgijsku strukturu i na izbor tema. Zasižno najveći i najznačajniji trag u njezinom razvoju, ostavio je rad Ilirskog pokreta. Tako Batušić ističe da „zadaće političkog programa Ilirskog pokreta stvorile su i suvremeno hrvatsko glumište, utemeljeno po prvi put u njegovoj povijesti na profesionalnim zasadama koje su prije svega težile čvrstoj institucionalizaciji scenskog života.“² Jasno je kako je kazalište počelo imati veliku vrijednost, ne samo kao ustanove u kojoj se izdiže kulturni život, nego si je osiguralo mjesto u cjelokupnoj nacionalnoj kulturi. Stoga je jasno da su i dramatičari toga vremena svjesno pokušali dosegnuti razinu onoga što je postiglo kazalište. Najpoznatiji dramatičari toga vremena, prema Batušiću su: Dimitrije Demeter, JosipFreundenreich, August Šenoa, Josip Eugen Tomić, Marijan Derenčin, Franjo Marković, Stjepan Miletić te brojni drugi.“³ Jasno je kako su na razvoj hrvatske drame bitno

¹Batušić, Nikola. *Hrvatska drama 19. stoljeća*, Split, Logos, 1986., str.7.

²Isto, str. 8.

³Isto

utjecali hrvatski dramatičari koji su na patriotski način stvarali poveznicu između zbiljnosti (koju su prenosili u svoja djela) i scenskog života s druge strane. Bitno je napomenuti kako je razvoj kazališta u svim počecima bio obilježen brojnim poteškoćama vezanim uz samostalnost i autohtonost ideja Preporoda. Batušić navodi da: „Konstituirano kao narodni zavod, kazalište je nužno postalo i prvim tlom provjere nacionalnoj dramatici, koja je konačno i na jezično neodvisnoj pozornici – jer su njemački glumci prosvjedima protjerani 24. studenoga 1860, mogla dokazivati svoj razvojni vitalitet.“⁴ Da se zaključiti kako je to dovelo do promjena u izboru i strukturama samih tema, uređenja scenskog prostora te uvođenja raznolikosti u repertoar. Prema mišljenju Batušića, u takvu kontekstu nacionalna drama nije više smjela odražavati samo nekakve političke primisli, nego se sve više i više trebala usmjeravati i podvrgavati zahtjevima dramaturgije.⁵

Kao još jednu bitnu odrednicu u razvoju hrvatske drame 19. stoljeća čini njezin prekid s tradicijom. Tako Batušić navodi da: „prekid s kajkavskom tradicijom i nemogućnost čvršćeg oslonca u starijoj drami dubrovačkog podneblja, primorali su joj stvaraoce da od samih početaka djeluju i kao eksperimentatori. Kajkavci rodnom ili boravkom u Zagrebu, oni su vlastiti novi izražajni idiom provjeravali u trenucima njegova scenskog nastupa.“⁶ Na taj je način hrvatsko glumište postalo sustavnije i počela se rađati svijest o jezičnoj i stilskoj čistoći naše dramske književnosti. Navedeno potvrđuje i Batušić te ističe kako: „Pjesničku čistoću i plemenitost izraza koju je svojim spjevom stvorio Mažuranić naša »ilirska« drama nije dosegla nikada, premda je neprestano težila upravo takvom idealu, nadahnjujući se jednakim vrelima, narodnom epikom, klasičnim djelima i europskom književnošću romantike i klasicizma.“⁷ Razlog zašto je tomu bilo tako, može se povezati s vremenom u kojem je drama začeta. To je vrijeme Hrvatskog narodnog preporoda u kojem se putem drame nastojalo pronaći odgovore na brojna pitanja tadašnjeg vremena. Iako su književnost i politika, tj. politički život išli svojim stazama, ipak je dolazilo do međusobnog prožimanja.

Dimitrije Demeter, začetnik novije hrvatske drame, jedan od pokretača hrvatske novele i osnivač hrvatskog kazališta, rođen je u Zagrebu 21. srpnja 1811., od grčkih roditelja koji su pobjegli iz domovine zbog teška života. Otac mu se već 1792., doselio u Zagreb te je 1804., postao građanin zagrebački. Obitelj Demeter je i ovdje radila za slobodu Grčke, pa je dosljedno

⁴Isto, str. 12.

⁵Isto, str.12.

⁶Isto, str. 14.

⁷Isto, str. 14.

tome razumijevala i ostale slobodarske pokrete. Usmjereni u tom pravcu, shvatili su i odobrali težnje Hrvata. O kućnoj sredini nam svjedoče i prvi radovi Dimitrije Demetra: kao dijete napisao je na novogrčkom jeziku dramu *Virginija*, sa sadržajem protiv presizanja i pohote tuđinaca. Na temelju odgoja kod kuće, u inozemstvu je pojačao svoju ljubav prema potlačenima i obespravljenima, pa kad je 1836. došao u Zagreb, pridružuje se narodnom preporodu i pomaže kao savjetnik pri uređivanju Gajevih novina i *Danice*.⁸ Budući da se brzo priključio Hrvatskom narodnom preporodu i Gajevom programu, Demeter počinje biti zanesen poviješću Ilira. Tako prema Šicelu, Demeter Ilirske zanose iznosi i u nekoliko pripovijedaka objavljenih u almanahu *Iskra*, ali značajan je prvenstveno kao dramski pisac, kritičar te dramaturg. Uz tri drame objavljene u knjizi *Dramatička pokušnja*, s motivima krvne osvete, ljubavi i mržnje, najveću slavu stječe dramom *Teuta*, objavljenom 1844. godine. U njoj na pomoću teme povijesti Ilira, u međusobnom sukobu protagonista tragedije pokušava ukazati na posljedice međusobnih razmirica te sebičnih interesa pojedinaca.⁹

Osim što je spomenuto, Demeter je važan doprinos ostavio i u vidu nastanka hrvatskog kazališta četrdesetih godina 19. stoljeća. Batušić navodi da: „od mladenačkih, pedagoški dobrohotnih, ali i programatskih zamisli u predgovoru prvoj knjizi *Dramatičkih pokušnja* (1938) do posljednjih, mukotrпно pisanih i gotovo nesuvislih fragmenata dramskih prijevoda te memoara pred smrt, Demeter bijaše u neprekinutom izravnom dodiru s razvojem hrvatskog kazališta novijeg doba.“¹⁰

⁸Ravlić, Jakša 1968. „Predgovor“, u knj. *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 31: *Dimitrija Demeter (članci, Grobničko polje, Teuta)*, Mirko Bogović (članci, pjesme, Šilo za ognjilo, Matija Gubec), str. 7.

⁹Šicel, Miroslav. *Pregled novije hrvatske književnosti*, Zagreb, Matica hrvatska, 1966., str. 2

¹⁰Batušić, Nikola. *Hrvatska drama 19. stoljeća*, Split, Logos, 1986., str.7.

2. Drama *Teuta* kao povijesna tragedija

Opće je poznato, a kako navodi i Batušić da su Demetra smatrali hrvatskim uzor-tragičarem, a *Teuta* mu je desetljećima stolovala na vrhu naših dramsko-književnih dostignuća kao neprijeporna vrijednost. Tiskana je 1844, u drugom dijelu *Dramatičkih pokušanja* a izvedena je 1864, dakle pred kraj autorova života.¹¹ Ponutkan idejom o potlačenima i obespravljenima, s ponekim usađenim idejama Hrvatnog narodnog preporoda, Demeterove misli počinje okupirati povijest Ilira i po uzoru na Gaja, počinje mu se buditi svijest o zajedništvu Slavena i potrebi njihova ujedinjavanja. Tako je, prema riječima Bogovića i nastala *Teuta*, tragedija u pet činova, u Beču 1844.godine.¹²

Osnova temeljena na povijesti Demetrove tragedije, je indoeuropski narod Ilira, koji je zauzimao prostor od Jadranskog mora do Morave, te od Epira do srednjeg Dunava. Iliri su živjeli nesložno, podijeljeni na više plemena. Ilirskog kralja Agrona (oko 230.pr.n.e.) naslijedila je Teuta, njegova druga žena, koja je dopustila svojim državljanima da smiju ploviti Jadranskim i Egejskim morem i plijeniti sve neprijateljske brodove. Zbog toga Rimljani poslaše svoja dva poslanika, Kaja i Lucija Korunkalija, da od Teute zatraže da se poštede rimski brodovi. Uvrijeđena Teuta zbog prijetnje poslanika, dade ubiti mlađega, što je bio povod ratu između Rima i Ilira. Ilirski vojvoda Dimitrije Hvaranin Rimljanima je predao Krf, prešao na njihovu stranu te pobijedio Teutu, a kao nagradu je dobio vlast nad većim dijelom ilirskog teritorija. Kada je došlo do mira, morala je prihvatiti uvjete – ponovno vlada nad dijelom svoje nekadašnje države, ali pod uvjetom da više od dva njezina broda zajedno ne smiju ploviti južno od Lješa.¹³

Uzevši Demeter temu iz povijesti Ilira, u kojoj se isprepliću sukobi protagonista, autor kao da je želio ukazati na posljedice međusobnih sukoba obilježenih mržnjom i sebičnošću pojedinaca. Zbog tih istih pojedinaca, koje je Demetar vješto opisao, Ilirsko kraljevstvo gubi slobodu, izazvanu unutrašnjom neslogom.

¹¹ Batušić, Nikola. *Hrvatska drama 19. stoljeća*, Split, Logos, 1986., str. 45.

¹²Ravlić, Jakša 1968. „Predgovor“, u knj. *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 31: *Dimitrija Demeter (članci, Grobničko polje, Teuta)*, Mirko Bogović (članci, pjesme, Šilo i ognjilo, Matija Gubec), str.13.

¹³ Isto., str. 13.- 14.

2.1. Romantičarska obilježja Demeterove Teute

Kao što je već i ranije spomenuto, kako je *Teuta* drama, odnosno povijesna tragedija, valjalo bi ponešto reći o elementima romantizma, koji se mogu prepoznati iščitavajući ovo djelo. Bobinac navodi kako je za romantizam karakteristično sljedeće: „Beskrajna i ispunjena, ali neostvariva i tragična ljubav, zbivanja u sferi bajkovitog i fantastičnog (s naglaskom na idilično-vilinskom ili pak demonskom i okultnom), svijest o gubitku identiteta modernog čovjeka i potraga za novim identitetom, motivi dvojnika i androida, noćne, tamne strane čovjeka i prirode, idealni, ali dijabolični umjetnik, buntovništvo potaknuto individualnim ili društvenim ciljevima, ljubav prema domovini, itd.¹⁴ Svi navedeni, ali i brojni drugi su tematsko- motivske opreke i kompleksi kojima su obojeni likovi u djelu. I u *Teuti* se očituju poneki romantičarski motivi u odnosu na likove, koji su predstavljeni s prostora onog nacionalnog ka individualnom.

2.2. Motiv zajedništva, posebno shvaćanje domovine i pozivanje na mitologiju

Da se romantizmu duguje posebno shvaćanje domovine, slaže se i Bobinac te ističe da taj proces „stoji u bliskoj vezi s procesima nacionalne integracije i nastajanja modernih nacija širom Europe. Na valu novonastalog patriotizma u tih se naroda razvijaju 'preporodni pokreti' u kojima posebno važnu ulogu dobivaju književnici koji se u ispunjenju svojih nacionalno-pedagoških zadaća ne ograničavaju samo na aktivizam u političkim borbama, nego te zadaće jednako tako nastoje tematizirati i u svojim djelima.“¹⁵

Za romantizam, kako navodi Flaker, karakteristično je drugačije izražavanje lirskog subjekta koji ne nastupa u ime individuuma, već u ime cijelog nacionalnog kolektiva.¹⁶ Takva se promjena gledišta lirskog subjekta očituje upravo u jačanju nacionalne svijesti kako pojedinca, tako i ukupnog naroda. Tako autor, želeći istaknuti još veću povezanost nekadašnjih Ilira i onodobnih Hrvata, Demetar uvodi elemente *slavenske mitologije i običaja*. To je vidljivo u četvrtom činu u jedanaestom prizoru, u dijelogu koji se odvijao između Milovoja i Teute, gdje Milivoj kaže:

¹⁴ Bobinac, Marijan. 2012., *Uvod u romantizam*, Zagreb, Leykam International, str. 245.

¹⁵ Isto., str. 278.

¹⁶ Flaker, Aleksandar. 1976., *Stilske formacije*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber, str. 66.

*Sad ste moji postali ukućani i branit vas dužnost mi je sveta! Dokle stoje ovog doma zidi, dokle kuca u prsih mi srce, - taknut vas se neprijatelji ne će, Il taknuo gromom Perun mene!*¹⁷

Kao još jedan primjer *motiva zajedništva* i jačanja nacionalne svijesti može se iščitati u trenutku smrti Dmitra Hvaranina u kojem Svevlad izgovara sljedeće riječi:

*Ako muža oplakuje ona, našeg oca mi oplakujemo. Nije samo kralj poginuo, nama umr'je s njim i otadžbina!*¹⁸

2.3. Motiv proročanstva kao fantastičnog motiva

Motiv proročanstva kao fantastičnog motiva, očituje se u liku Gromovida i njegovih proročanstava, koja se do kraja djela i ispunjavaju, kao i uvođenjem pojave Srdovladova duha čija pojava relativizira odnos između jave i sna, razboritosti i mahnitosti, istine i zablude:

Dmitar: (probudiv se opazi ga i s užasom za njim gleda. Kad duh iščezne, poslije stanke). Vječni bozi! Što se sa mnom zgađa? Da l' sam snivo? Ne, ne, ja sam bdio... Snivo, bdio? dokučit ne mogu! Gdje je međa između sna i jave? Tko to znade! Ja znam, da sam snivo – nu znam, java da je ono bila!

2.4. Motiv lika dvojnika

Nadalje, kao bitan romantičarski motiv u tematsko – motivskom sklopu suprostavljenosti svijetla i tame u književnosti romantizma, izdvojila bih motiv *lika dvojnika*. Navedeni motiv dvojnika ponajprije se očituje u liku Dimitrija Hvaranina. Kako ističe Tomasović: “Demeter zbog brojnih udesa i nedaća koje su se događale, vladale svijetom, odlučio promijeniti lik Dimitrija Hvaranina. Navedenog lika, Demeter je učinio smrtno zaljubljenim u nju, spremnim da učini sve što je moguće za nju, što je daleko drugačije od povijesnog događaja koji sam gore navela. U toj je slici slavne prošlosti, u svrhu ostvarenja budilačke, preporodne, nacionalno obnoviteljske i ujediniteljske zadaće, iskazan i adorativan

¹⁷ Demeter, Dimitrije. *Teuta*, Zagreb, Zagrebačka stvarnost, 1995., str. 111.

¹⁸ Isto., str. 161.

odnos prema povijesti kao melem za tjeskobnu sadašnjost.¹⁹ Tako Dmitrije Hvaranin, koji je bio veliki patriot i kojemu je odanost domovini bila na prvom mjestu mijenja u potpunosti svoju osobnost i prelazi sa strane svjetla na stranu koja je ispunjena tamom:

*Život mi se započeo drugi i sv'jet drugi od onoga trenutka. Nisam više Dmiatar Hvaranin, kokeg grudi ispunjaše njekoć slavaljublja samo plamen sveti, kom' nukaše zjenice jedino zelen lovor, hrabrenosti kruna, komu život ništa ne bijaše, a sloboda sve na ovom sv'jetu; toga nesta, drugi s tobom zbori!*²⁰

Budući da je u djelu opozicija prelaska iz jedne osobnosti lika dvojnika u drugu osobnost najprije vidljiva u spomenutom liku Dmitra Hvaranina, takva se osobnost ipak najviše očituje u liku Teute. Ratoborna ilirska kraljica Teuta, naime, opirući se vlastitoj ljubavi prema vojskovođi Dmitru, obećava mu svoju ruku ako postane kralj. Najprije Dmiatar kuje zavjeru, no Teuta biva svrgnuta. U prevratu, svrgnuta Teuta više nije ohola, već krotka žena koja se odriče vlasti, pristaje na brak i u konačnici postaje majka. Kao što je navedeno, najprije je Teuta bila bezosjećajna tiranka, koju su i drugi likovi na jednak način doživljavali. To se najbolje potvrđuje u razgovoru Vuka i Radoša, gdje Vuk govori sljedeće:

*Ona mrzi svog gospodara ko robinja na silnika huda, koji zlatnu slobodu joj ote. Zlato, biser i drago kamenje, čim ju resi, njojzi su bez c'jene; hitar vranac i oružje bojno, za tim samo srce njeno gine.*²¹

Koliko je Teutina oholost prelazila granice, najbolje svjedoči njezin monolog:

*Ovo glumstvo izbavit te ne će; ta ti hitrost za rukom ne pode. U vatru si mjesto vode ulja, kratkovidni ludače, ulio. Posljednja je ovo tvoja igra, koju sa mnom igrat se usudi!*²²

Spomenuti prevrat njezine osobnosti u pozitivnu osobu, čini se kao da nije dovoljno psihološki razrađen i pomalo je neuvjerljiv. Stoga se može reći da Teutu opisuje i drugi motiv semantičke opozicije – motiv *dobra*. Taj motiv, javlja se u trenutku kada Teuta zapravo shvaća da je okrutna, da je na neki način pretjerala u svom ponašanju i odnošenju prema drugima.

¹⁹ Tomasović, Mirko. „Razdoblje romantizma u hrvatskoj književnosti“ u *Dani Hvarskog kazališta*, knj. 24: *Hrvatska književnost u doba preporoda (ilirizam i romantizam)*, Split, Književni krug, str. 5. -14.

²⁰ Demeter, Dimitrije. *Teuta*, Zagreb, Zagrebačka stvarnost, 1995. str. 34.

²¹ Demeter, Dimitrije. *Teuta*, Zagreb, Zagrebačka stvarnost, 1995., str. 12.

²² Isto., str. 70.

Navedeni motiv u djelu ima funkciju navještanja trenutka u kojemu Teuta shvaća da je bila okrutna i iskoristila svoju moć u negativne svrhe:

*Bjegunica, - ne kraljica više. Pravda božja amo me dovede- izvršite osvetu na meni- bozi hoće – žrtva je pripravna!*²³

Nadalje, motiv *dobra* očituje se na nekoliko mjesta u djelu, no najznačajniji je onaj u kojemu iznosi dobrotu i poniznost prema drugima (prema svom voljenom):

*Ne, ne, Dmitre, kruna nije za me. Ruka, koja žezlom želi mahat, mora biti krepka; moja nije! Ja sam krunu nosila na glavi – nu D Mitar Hvaranin je vlado; jer da tvoja robinja sam jedna onda istom s užasom upoznah, kad mi skide grimiz sa ramena.*²⁴

2.5. Motiv žene bojnice

Glavna junakinja djela, zbog čije se ljubavi spremna izdati čak i domovina, u djelu je okarakterizirana motivom *žene bojnice*. Takva žena ne preza ni pred čime, ustrajna je u svojim ciljevima i spremna je preći preko svojih žrtava samo da ostvari ciljeve, koje si je ranije postavila. Takvoj karakterizaciji Teute, može se pripisati zasluga njezina oca, koji joj je pružio svu ljubav, ali nedostajala je ipak majčina nježnost – ženska osoba u njezinu životu:

*...ali majku joj u grobu razabrav se sam započme kćercu othranjivat, al po svojoj glavi: hranio ju ml'jekom od vučie i na štitu tvrdome ju ljuljo; mjesto pjesme bučila joj trublja; tvrdi kamen uzglavljem joj bio. Kad odraste, u snježane joj dade ruke, nije igla nego vitko koplje. Mjesto presti, jezdit uči konje. Mačem mahat i bacati str'jele i na zv'jeri lov loviti s ocem; one druge slasti niti ne zna, nego s divljom borit se zvjeradi.*²⁵

²³ Isto., str. 109.

²⁴ Isto., str. 119.

²⁵Demeter, Dimitrije. *Teuta*, Zagreb, Zagrebačka stvarnost, 1995. str. 10.

2.6. Motiv hiperbolizacije osjećaja

Također se u liku Teute očituje i hiperbolizacija osjećaja. Njezini osjećaji prelaze iz tzv. „krajnosti u krajnost“. O tome govori i Flaker, navodeći karakteristične semantičke opozicije, kao jedno od vrlo važnih romantičarskih elemenata.²⁶ U liku Teute pojavljuje se nekoliko takvih obilježja. Semantička opozicija *zlo – dobro* najbolje ocrta lik Teute. Najčešće ta semantička opozicija najavljuje neku promjenu u radnji. Tako navedena semantička opozicija (motiv zla) u djelu najavljuje Teutinu zlu narav, njezino ponašanje prema drugima, djelovanje u skladu sa svojom moći. U citatu koji slijedi, može se vidjeti njezina zla narav prema mladom i sretno zaljubljenom paru, koji žive u svom „locusu amoenusu“ – Cvijeti i Milivoju:

*A vas dvoje bježe od mog gnjeva i gledajte, da vas nikad više ne opazi zjenica mog oka. Jer inače, ko na zyjerad divlju, napustit ću na vas hrte moje.*²⁷

2.7. Semantička opozicija ropstvo – sloboda

Kao što je ranije spomenuto da je u djelu uočljiva opozicija dobro – zlo, tako se da primijetiti kako je prisutna i opozicija *ropstvo – sloboda*. Motiv *slobode* u liku Teute očituje se u trenutku, kada čuje vijest o smrti svojeg supruga. Taj trenutak Teuta slavi kao slobodu, dok za druge, posebno za Radovana koji kaže: „Teško tebi, domovino moja!²⁸ predstavlja ropstvo i nezadovoljstvo:

*O slobodo, svanula si meni!*²⁹

²⁶ Flaker, Aleksandar. 1976. *Stilske formacije*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber, str. 117.-118.

²⁷ Demeter, Dimitrije. *Teuta*, Zagreb, Zagrebačka stvarnost, 1995. str. 27.

²⁸ Demeter, Dimitrije. *Teuta*, Zagreb, Zagrebačka stvarnost, 1995. str. 28.

²⁹ Isto., str. 28.

2.8. Semantička opozicija život – smrt

Nadalje, semantička opozicija koja je najzastupljenija i daje najveći dojam u samom djelu je semantička opozicija život – smrt. Teuta, nakon što je odlučila ipak pokazati osjećaje Dmitru i roditi mu dijete, naziva ga svojim životom te mu iskazuje osjećaje. Međutim, motiv smrti, nam najavljuje nesretan završetak, u trenutku kada se Teuta i Dmitar opraštaju, Dmitar odlazi i nedugo zatim, Teuta prima vijest da je Dmitar poginuo. u tom trenutku, vođena snažnim osjećajima, uzima svoje dijete u naručje i odvodi sebe i dijete u smrt:

Ovamo se kraljica povraća, a sa sinkom u naručju svome. (Kraljica dotrči k doksatu, za njom ljekar i dvorkinja)³⁰

2.9. Motiv romantičarske ljubavi

Ljubav se često navodi kao jedan od posebno značajnih motiva u književnosti romantizma, što dokazuje i podatak koliko su romantičari posezali baš za tim motivom. Okolnost prema kojoj je motiv ljubavi stekao tako iznimno mjesto u književnosti romantizma, povezana je s pravom da čovjekova ljubav bude prema izboru vlastitoga srca, što nije bio slučaj ranije. Također, stječe se dojam da se motivom ljubavi protkane mržnjom, opijenost ljubavnim patnjama, zajedničkom umiranju zbog ljubavi i ubojstva iz ljubavi bili popularni u razdoblju romantizma.³¹ U Teuti motiv ljubavi pokreće samu radnju: do Dmitrove izdaje ne bi došlo, da nije odlučio iskazati ljubav prema Teuti, a kasnije i do njegove pogibije. Također, kao što sam već spomenula ranije, Teuta u naručju s djetetom izvršava ubojstvo. Karakter lika Teute, mnogo se mijenja kroz samo djelo. Najprije, je prikazana kao žena, koja uživa u svojoj moći, obožava se strogo i neuljudno odnositi prema drugima, žena koja prezire brak i ulogu majčinstva:

Mniš li jer sam žena, ko u muhe da su meni sile? ja vas poznam, oholi muževi; dobit ćete nadamnom sad slaviti Dijane mi! Tog junaka nema da se s njime ne bih takmit smjela.³²

³⁰ Isto., str. 161.

³¹ Bobinac, Marijan. 2012., *Uvod u romantizam*, Zagreb, Leykam International, str. 273. – 275.

³² Demeter, Dimitrije. *Teuta*, Zagreb, Zagrebačka stvarnost, 1995. str. 32.

Nedugo zatim, nakon što joj Dmitar pokaže i prizna svoje osjećaje, Teuta ih samo prima na znanje, drži se svojih ciljeva, da ne dopusti ulazak muškarca u njezin život. Kako se radnja dalje razvija, dolazi do brojnih stvari: Dmitrova izdaja, odlazak u bitku, Teutinog susreta sa Cvijetom i Milivojem, do dolaska ponovno Dmitra i njegovog obrazloženja zašto je sve to napravio. Kada Teuta čuje i shvati koliko ju zapravo voli Dmitar, postane osjećajna.

Međutim, zanimljivo je primijetiti kolikogod likovi biti obilježeni različitim karakteristikama, ipak je ljubav ta koja ih spaja i ujedinjuje, u konačnici u smrti. Najočitiiji primjer u kojem se da naslutiti kako je ljubav pokretač same radnje, koja će u konačnici odrediti sudbinu protagonista. Tako Teuta saznajući da je Dmitar preminuo, odlučuje se na samoubojstvo, što je jedno od temeljnih motiva u romantizmu, kada pojedinac zbog nemogućnosti ostvarenja svojih ljubavnih težnji, prekida svoj život svojevrijedno:

*Proguta ga... Nisi l' tako reko? Ne, ja nisam dobro čula – je li? Proguta ga - reci još jedanput. K njemu, k njemu, k njemu!*³³

te riječi Ljekara o konačnoj sudbini Teute:

*Prekasno je, proždr'ježe ju vali.*³⁴

2.10. Romantičarska metaforika

Romantičarska je metaforika još jedno od najvažnijih obilježja ovog stilskeg razdoblja, a služi zapravo izražavanju duševnog doživljaja, prevladavanju logike i izazivanju asocijacija. Tako je romantizam razvio polisemantičnost riječi, dajući im nizove novih, konotativnih značenja.³⁵ Tako je orao simbol Rima, sokol Ilira, stablo lipe simbol je slavenstva. I u djelu *Teuta*, Dmitar pred svoj rastanak, u trenutku kada priča sa rimskim vojnicima kaže da osjeća: *valovi u njedrih*³⁶. Ovdje se očituje tzv. duševni nemir, koji progoni Dmitra, a o tome piše i sam Flaker i kaže kako je morsko-navigacijska metaforika većinom i vezana za prikaz takvog stanja.³⁷ Međutim, postoje i mnogi drugi simboli u djelu, kao što je grimizni plašt, koji Dmitar nosi

³³ Demeter, Dimitrije. *Teuta*, Zagreb, Zagrebačka stvarnost, 1995., str. 160.

³⁴ Isto., str. 161.

³⁵ Flaker, Aleksandar. 1976. *Stilske formacije*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber, str.115.- 116.

³⁶ Demeter, Dimitrije. *Teuta*, Zagreb, Zagrebačka stvarnost, 1995., str. 150.

³⁷ Flaker, Aleksandar. 1976. *Stilske formacije*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber str. 115.- 116.

o koji mu pada s ramena prije boja u kojem će izgubiti život (inače, takav plašt je simbol vladavine) te crvena svitanja što najavljuju sukob i nadolazeću smrt:

*Ha, kako je rumeno sve nebo! Sunce trepti kao kaplja krvi – dan krvavi ako prorokuješ, dobro došlo!... predugo je veće u koricah mač moj počivao. Dobro došlo! ne lagalo samo!*³⁸

2.11. Romantičarski pejzaž

Također, u djelu se očituje i karakteristični romantičarski pejzaž, u kojem romantičar oblikuje svoju dušu, koja doživljava prirodu, a ne oblikuje samu prirodu.³⁹ Taj, tajanstveni noćni pejzaž, u ovom djelu ima ulogu (svrhu) da nam navijesti na neki način što će se sve dogoditi, da nam pokaže tu zlu kob i nedaće, koje će zahvatiti likove u djelu. O tome govori i Bobinac i kaže da to sve pridonosi hibridnosti forme ove tragedije, a to je još jedno od obilježja poetike romantizma, koje se može očitati u samom djelu.⁴⁰ Tako taj karakteristični noćni pejzaž, možemo primijetiti već u prvom činu, prvom prizoru, kada se prikazuje duševni nemir Teute, koji polagano navještava sljedeće nedaće, zle kobi, itd.

*Kada kiša ide i od groma tutanj se razlijega, nikad ne bi naša gospa legla. Slast je gospi bura kada bijesni, kad najjače strašan vihar buči!*⁴¹

³⁸ Demeter, Dimitrije. *Teuta*, Zagreb, Zagrebačka stvarnost, 1995. str. 148.

³⁹ Flaker, Aleksandar. 1976. *Stilske formacije*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber str. 305.

⁴⁰ Bobinac, Marijan. 2012., *Uvod u romantizam*, Zagreb, Leykam International, str. 155- 175

⁴¹ Demeter, Dimitrije. *Teuta*, Zagreb, Zagrebačka stvarnost, 1995. str. 78.

3. Zaključak

Djelo Dimitrija Demetera *Teuta*, nacionalno-povijesna je tragedija, koja nam na vjeran način predočava život jedne žene, koja je imala zavidan položaj i moć, međutim, na kraju joj to nije ništa značilo. *Teuta*, tragedija u pet činova, smješta svoju temu kobnog gubitka nacionalne neovisnosti u Iliriju iz rimskog razdoblja. Demeterovo Ilirsko kraljevstvo gubi slobodu zbog unutarnje nesloge u čijem se opisu upravo potvrđuju ideje Preporoda koje je Demeter htio unijeti u djelo, a temelje se upravo na buđenju zajedništva gdje bi svaka nesloga trebala nestati. Po uzoru na ostale romantičarske drame, autor je uveo zanimljiv pokretač djela – ljubav. Ljubav je taj erotski motiv, koji je za većinu likova u doba romantizma, kako ispunio, tako i zauvijek odredio sudbinu, koja je gotovo uvijek završavala tragično. Tako ratoborna ilirska kraljica Teuta, opirući se ljubavi ipak pristaje svoju ruku dati Dmitru, ukoliko postane kralj. Dmitar kuje zavjeru, međutim ona propada i dolazi do prevrata. Taj prevrat dovodi do ključne promjene same osobnosti Teute, koja više nije ohola, već postaje krotka žena koja se odriče vlasti, pristaje na brak i postaje majka. Brak na kraju završava smrću Dmitra, koja ujedno izaziva i Teutu te se u konačnici ubija s vlastitim djetetom u naručju. Autor je time želio pokazati koliko god pojedinac imao moć i ostale privilegije da se ipak slama pred ljubavlju kao subjekt. Istraživanjem Demeterovog opusa tj. stvaralaštva i imajući u vidu osobine razdoblja u kojem je živio i stvarao, da se zaključiti kako je zaista riječ o autoru koji je djelovao u razdoblju hrvatskog romantizma. Primjetno je kako je Demeter uvođenjem teme iz stvarne prošlosti, na suptilan način zagovarao svim snagama ideale Preporoda, u kojem jača nacionalno zajedništvo. Kombinirajući posebne motive koji dodatno opisuju likove i korištenjem posebnih likova karakterističnih za romantizam poput: likova dvojnika, motiv žene bojnice, unoseći dašak romantičarskih pejzaža, ovo djelo svakako zaslužuje i potvrđuje pripadnost romantizmu. Spomenutim motivima i atributima, što je i pokazao ovaj završni rad te navedenim određenjima, djelo zaista ima obilježja romantizma i s pravom je svrstano u vrijeme romantizma u Hrvatskoj.

4. Popis literature

IZVOR:

Demeter, Dimitrije. *Teuta*, Zagreb, Zagrebačka stvarnost, 1995.

LITERATURA:

Batušić, Nikola. *Hrvatska drama 19. stoljeća*, Split, Logos, 1986.

Bobinac, Marijan. *Uvod u romantizam*, Zagreb, Leykam international, d.o.o. 2012.

Flaker, Aleksandar. „Romantizam (Leksikografska obrada)“, u knj. A. Flaker, *Stilske formacije*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber, 1976.

Ravlić, Jakša „Predgovor“, u knj. *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 31: *Dimitrija Demeter (članci, Grobničko polje, Teuta)*, *Mirko Bogović (članci, pjesme, Šilo za ognjilo, Matija Gubec)*, 1968.

Tomasović, Mirko. „Razdoblje romantizma u hrvatskoj književnosti“, u *Dani Hvarskog kazališta*, knj. 24: *Hrvatska književnost u doba preporoda (ilirizam i romantizam)*, Split, Književni krug, 1998.